

Лариса БРЮХОВЕЦЬКА

КРИМІНАЛ, розчинений у побуті

Говорячи про фільм “Приятель небіжчика”, було б несправедливо обійти мовчанкою твір молодого київського автора Андрія Куркова, за яким фільм знято. Проза закорінена в конкретне життєве середовище - у своєрідний і неповторний мегаполіс над Дніпром. Ота неповторність нашого міста, в якому є сталість вічного і динаміка швидкоплинного життя, міста, яке сполучене зі світом і водночас зберігає (поки що!) свою історичну й архітектурну неповторність, ауру, атмосферу. А надто його стародавні куточки, зокрема Поділ, атмосфера якого є водночас і камерною, бо захищений київськими пагорбами, і відкритою, бо має вихід до Дніпра. Очевидно, не випадково основна дія повісті й розгортається на Подолі - то в маленькій кав'ярні, то в кіоску. Течія життя в повісті, як і течія Дніпра, майже непомітна. Панує спокій. Але спокій цей оманливий, тому що не на поверхні, а десь глибше - у внутрішньому світі людини - відбуваються тектонічні зрушення.

Стан душі, як і матеріальне становище, молоді людини вкрай погані - й це сьогодні буденне явище. Не склалися стосунки з дружиною, немає роботи. Автор не цікавлять причини, він констатує те, що є. І, взявши за точку відліку неблагополучність людини, веде нас до розв'язки. Веде вулицями Києва.

Твір, і це слід підкреслити, розрахований на широкого читача. Автор не відгороджується внутрішнім “я”, не прагне водити манівцями відчаю, чи інших невтішних станів свого героя. Книга, де серед інших опублікована й однойменна повість, видана в серії масової літератури. Звичайно, це не

“кримінальне читиво” як крайній вираз масової культури, але зроблена вона все-таки за законами кримінального жанру. Автор фіксує розвиток дії від того моменту, коли героєві приходить до голови думка покінчити з собою, але не власноручно, а руками найманого вбивці.

Прошу вибачити - вступ дещо затягнувся, але він безпосередньо стосується фільму, бо які б зміни А.Курков не вніс до сценарію, головна риса прози перейшла і до фільму. Пружиною дії є вбивство: як зауважив один московський кінокритик, “вбивство залишається нержавіючою пружиною інтриги у світовому кінематографі”. Інша річ, що з цього виходить - “Злочин і кара” чи “кримінальне читиво”.

Виходячи з цієї основи, можна сказати, що фільм став не лише відкриттям нового імені сценариста, а й відкриттям нового Криштофовича. Це він і не він. Пізнаєш непідробний інтерес до приватного життя людини, в якій в житті щось не склалося і якій треба щось вчинити, але вона впродовж екранного часу так і не спроможеться подолати обставини - інерція життя є сильнішою за внутрішню волю індивіда. Пригадаймо його героїв з фільмів “Дрібниці життя”, “Два гусари”, “Володя маленький і Володя великий”, “Самотня жінка бажає познайомитись”, “Ребро Адама”. І до якої епохи режисер не звертався - минуле й сучасне життя однаково проникнуте напруженою проблемою, які постають перед людиною. Криштофовича легко пізнати і за його прив'язаністю до російської акторської школи, представники якої передають психологічне проживання у запропонованих обставинах - згадаймо

Олега Янковського, Ірину Купченко, Інну Чурикову.

Разом з тим, цей знайомець є незнайомим. Змінилося життя, змінилися герої. Зникла лірика, шарм інтимності. Зникла значною мірою потреба в словах, спілкування стало майже безсловесним. З'явилась сухість, діловитість, відчуженість, лаконічність. Конкретність місця відбилась на характері героїв. І хоча киянина грає московський актор (Олександр Лазарев), це не перешкоджає - актор вписується в образ молодика пострадянських часів київського розливу. Взагалі, він з натовпу, він нічим особливим не вирізняється і не бажає вирізнитися, розкривати себе, прагнути до якихось висот. Хоча, здавалося, всі умови для благополучного життя у нього є - привабливий, молодий, знає мови. Йому б красуватися в модерних офісах процвітаючих фірм, та “не по Сеньке шапка”. І дружина іде від нього. Він же не опирається, ніяк не виражає емоцій. Пливе за течією.

Покінчити з життям не вийшло - обставини були проти, а він їх, як завжди, не долав. Отже, “пронесло” і, дякуючи щасливому випадкові, він залишився живий. Слід зняти пережитий стрес - він приводить додому повію. І хоча дівчина виявить прихильність, грошей не візьме, а стане другом, все ж із стану самотності вивести його не зможе.

Радів герой, проте, передчасно, тому що замовлення на вбивство має бути виконане (“Ти не борщ в ресторані замовив”, - аргументує важливість місії кіллера його однокашник-кіоскер). Відмінити вбивство не можна і квит. Пастка. Розвиваючись довкола головного ге-

роя, дія набирає прискорення. Неприкаяний молодий чоловік вбиває (руками найманця) свого вбивцю. Це було неприємно, але не можна сказати, що він дуже рефлектує з цього приводу. Просто залишається й далі неприкаяним. Можливо, до нього й прив'язуються жінки, бо відчують, що він потребує опіки (як правило, такий характер - результат виховання з надмірною опікою). Отже, перед нами "зайва людина", яка випадково потрапила в паралельний світ криміналу, де все - неправдиві свідчення, совість, зрештою, людське життя - продається і купується, у світ, де людська гідність також вимірюється тим самим еквівалентом - долларом.

Незручно йому давати на суді неправдиві свідчення, але ж за це заплатять. Незручно вбивати кіллера, але ж треба самому рятуватися. А прикінчити чужими руками якогось "підера", що образив миле дівчисько-повію, то над цим і не варто довго думати: "промисел" убивств на замовлення налагоджений і необхідна сума у поштовій скринці вже чекає на виконавця-вбивцю. Таким чином обставини самі привели нашого героя на все готове, щоб він став "правонаступником" кіллера, якого він сам знешкодив. Можна тільки подиву-

Олена Корікова у фільмі "Приятель небіжчика."

ватися, наскільки швидко він пристосувався до нових умов.

Зрештою, такий сюжет можна цілком трактувати, як сучасний варіант продажу душі дияволу (Євген Пашин в ролі кіоскера - чим не чорт-спокусник). Убиває наш герой ніби з безвиході, але вбивство тягне за собою інше і, ступивши на цю стежу, він уже добровільно продовжує заглиблюватися далі й далі. Іншими словами, як підреслили автори фільму, вступає у капці свого попередника. Й нова професія вже виглядає немов би так само, як і багато інших.

Фінал відкритий - можливо, погляд малюка щось здатний збудити в притлумленій душі героя? Важко сказати. Ясно одне, - перед нами начерк актуальних зрушень в житті сучасної людини (не з'явись у нашому місті кіоскери, жив би наш герой, як і раніше, й ніколи б не вв'язався у таку неприємну історію).

У фільмі вгадуються інтонації французького кіно, з його смакуванням потоку життя. Життя звичайне, як і в реальності, - вулиці, місто вдень, місто вечірнє, відвідувачі кафе, покупці, перехожі. Одне слово, в такому середовищі розчиняєшся, від нього нічого особливого не чекаєш. І раптом... Але й кривава драма - це також будні, будні великого міста. Так, принаймні, це виглядає у фільмі.

"Приятель небіжчика" - спільна українсько-французька продукція, але творили його наші митці. Окрім сценариста Андрія Куркова і режисера В'ячеслава Криштофовича, оператор високого класу Вілен Калюта, українські актори - С.Пашин, Т.Кривицька, С.Романюк, а з ними - виконавець головної ролі актор з Москви О.Лазарєв. Як бачимо, наше кіно гідно відстоює свою професійну честь на міжнародній арені - після прем'єри в Київському будинку кіно фільм поїхав до Канн, де в ювілейному, 50-му міжнародному кінофестивалі взяв участь у престижній програмі "Двотижневик режисерів". Фіксуючи на плівку нашу неблагополучну дійсність, яка, до речі, не виглядає аж надто похмурою (гуманність авторів не допускає, щоб екранна дійсність надміру травмувала глядача), фільм не за-

Олександр Лазарєв (Анатолій) і Тетяна Кривицька (Лена, Віка).

лишає по собі гнітючого враження. В.Криштофович пом'якшує гостроту, згладжує жорстокість, розчиняє драму самотності в плинності життя, в його звичності й побутовості. Цю драму він приводить до несподіваної розв'язки - самотня душа, опинившись у безвиході, включається в життя кримінального світу. Аналогічний сюжет довелося бачити у минулорічному польському фільмі "Молоді вовки", де постановник, на відміну від В.Криштофовича, милується і захоплюється впевненими у собі злочинцями, які вміють грабувати професійно. Вони й затягують у своє коло здібного випускника школи, оскільки той опинився в тяжкому матеріальному становищі. Не скажеш, що плата добрим ім'ям за матеріальну розкіш втішає мобілізованого, але серед вовків він умілістю не поступається.

Щось таке і в нашого київського кіллера. То, виходить, все дозволено? Чи ще є якісь надії на пробудження совісті?